

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN

K. de Vries

Eén is uw meester

69

MEDITATIEF

B.C. Buitendijk

Klaagles

72

WANDELEN MET GOD

R.J. Vreugdenhil

Het kan me niks schelen
wat ze van me vinden...

73

ACHTERGRONDEN

P. Houtman

Secularisatie en
geschiedenis

75

EVANGELISATIE EN ZENDING

C.J. Haak

Gegarandeerd getrouwd
2 (slot)

78

KERKGESCHIEDENIS

P.D. Bouma

Martelaar uit navelgong

82

en verder...

Nieuw uitgekomen
Meegelezen

KERKELIJK LEVEN / *K. de Vries*

ÉÉN IS UW MEESTER

De Viagra-pil is vrijgegeven. Heel wat mensen hebben daar met verwachting naar uitgekeken. Eindelijk maar toch. In Amerika mocht het allang. Waarom moest het bij ons zo lang duren? Omdat de pil eerst uitvoerig getest moest worden. Allerlei deskundigen hebben eerst onderzoek gedaan. Want nieuwe medicijnen laat je niet zomaar los op het publiek. De volksgezondheid mag niet in gevaar komen, Hoe doe je dat in de kerk met nieuwe ideeën? Net zo zorgvuldig?

Binding aan de belijdenis: afwezig

Binding aan de belijdenisgeschriften. Een ondertekeningsformulier met de bepaling van sancties bij overtreding. Kan dat nog wel in deze tijd?

Feit is dat we als gereformeerden langzamerhand wel tot de uitzonderingen gaan behoren.

Vrije groepen bijvoorbeeld. Die kennen dat niet. Ze hanteren als

gemeente naast de Schrift vaak een soort basisverklaring met kernpunten waaraan ze zich houden. Die is veel beknopter dan de drie formulieren van enigheid. En een kerkverband om op naleving toe te zien, is er doorgaans niet.

De kerken uit de Reformatie hebben nog wel belijdenisgeschriften. Maar een strakke binding geldt binnen de meeste kerken niet. In elk geval wordt die binding niet meer geëffectueerd. Sancties worden niet

toegepast. Dat is de praktijk in de Nederlands Hervormde Kerk en de Gereformeerde Kerken (synodaal). Deze kerken zijn dan ook niet meer één in de waarheid. Integendeel: dwaling en leugen worden binnen de Samen-op-Weg-kerken net zo goed op de markt gebracht als de schriftuurlijke leer en de waarheid.

Binding aan de belijdenis: omstreden

Hoe staat het in de kleinere gereformeerde kerken? Niet iedereen is blij met een strakke binding aan de belijdenis. Mensen ervaren het als een dwangbuis. Er is geen enkele bewegingsvrijheid meer. Bovendien: als je te strak bindt, komt er alleen maar strijd en narigheid van. De belijdenisgeschriften worden

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. G. GUNNINK, DRS. I.D. HAARSMA,
DRS. P. HOUTMAN,
PROF. DRS. S. KAMPHUIS,
DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DR. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Bulten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Tel. (038) 3331335

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8280 AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 90,00 per jaar; f 49,00 per halfjaar; studenten
f 74,50 per jaar (binnenland). Buitenland:
f 1#, W per jaar (Europa zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee
maanden voor het verstrijken van de beta-
lingstermijn (opzegging van jaarabonnement
vóór 1 november, van een halfjaarabonnement
vóór 1 juni).

Losse nummers f 2,05 (excl. Porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij

de Stichting Bractah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aan-
vraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

dan zomaar formuleren van
dn-enigheid.

Bij de landelijke samensprekingen
tussen de Nederlands Gereformeer-
de Kerken en de Gereformeerde
Kerken (vrijgemaakt) is de binding
aan de belijdenis op dit moment
een breekpunt. De voornaamste
oorzaak: het ondertekeningsformu-
lier voor predikanten is door de lan-
delijke vergadering van de Neder-
lands Gereformeerde Kerken wel
dringend aanbevolen, maar het ge-
bruik ervan is niet verplicht. Er be-
staan binnen de Nederlands Gere-
formeerde Kerken namelijk serieus
bezwaren bestaan tegen het ver-
plicht voorschrijven van een be-
paald formulier.

Gezien deze zeer gevarieerde stand
van zaken onder christenen is er
dus reden genoeg om de afspraken
over binding aan de leer, zoals die
in de gereformeerde kerken gelden,
eens tegen het licht te houden. Is
het wel nodig en verantwoord om
aan die duidelijk omschreven bin-
ding nog langer vast te houden?

Waar gaat het om?

De eerste vraag die je moet stellen
is deze. Waar gaat het nu eigenlijk
om bij die binding aan de leer?

Gaat het om een orde-maatregel om
te voorkomen dat het een ongere-
gelde bende wordt in de kerk?

Doordat allerlei mensen met hun ei-
gen meningen door elkaar roepen?
Is het de bedoeling om dat met ge-
weld dicht te timmeren?

Nee. Het gaat erom dat de gemeen-
te van Christus aan niets anders ge-
bonden wordt dan aan haar Heer en
aan het Woord van de waarheid.
Paulus benadrukt dat als volgt: een
opziener moet zich houden aan "het
betrouwbare woord naar de gezon-
de keer zodat hij ook in staat is te
vermanen op grond van de gezonde
leer" (Titus 1 : 9, vgl. 2 : 1, 7, 10).
Dat is het grote doel. Ik neem aan
dat veel oprechte christenen met dat
doel geen enkele moeite hebben.
Maar nu: hoe bereik je in de prak-

tijk dat doel? Wie maakt uit wat de
gezonde leer is?

De paus als leidsman

Eeuwenlang is gezegd: wat de leer
is, dat maakt de paus uit, de d m niet
samen met de bisschoppen, bijeen
op concilies. In feite was het behe-
ren van de waarheid en het formu-
leren van de leer door de kerk uit-
besteed aan een bepaalde machtsin-
stantie die boven het niveau van
Christus' plaatselijke gemeente
zweefde. De gemeente zelf had
daarbij weinig of niets in te bren-
gen. Wat de geestelijken officieel
vastlegden als gezonde leer, dat
gold voortaan als 'de waarheid'.
Het voordeel van die structuur lijkt
dat er een zekere objectieve instan-
tie is. Maar het doorslaggevende
nadeel is, dat zo'n machtsstructuur
geheel in strijd is met het Woord
van Jezus "Eén is uw Meester, en
gij zijt allen broeders" (Matt. 23 :
8j. Macht corrumpeert. Het bederft
de mensen die aan de macht zijn.
Vandaar: niemand moet zich mees-
ter, of vader, of leidsman laten noe-
men. Ook 'papa' Johannes Paulus
II niet.

De voorganger als leidsman

Maar hoe dan wel? Wie maakt dan
uit wat de gezonde leer is? De
plaatselijke voorganger van een ge-
meente dan maar? En dat naar de
mate van zijn persoonlijk inzicht in
de Schrift en zijn verstaan van de
Bijbel?

Dat zou allerlei andere bezwaren
oproepen.

Het uitdragen van de leer zou een
heel subjectieve aangelegenheid
worden.

De ene paus zou ingeruild worden
voor vele plaatselijke pausjes. Die
zouden in hun eigen gemeente als
de deskundigen griezelig veel
macht krijgen. Dan krijg je het
evangelie, zoals uitgelegd volgens
de inzichten van ds. A of voorgan-
ger B. Naast het woord der waar-
heid in de persoonlijke versie van
professor X of doctor Y.

Het middel zou nog erger zijn de **(roomse)kwaal**.

Het Meesterschap van Christus **kan doorkruist worden door een oppermachtige Paus. Maar** het kan net w goed in de wielen gereden worden door ogenschijnlijk bescheiden voorgangers die, niet gehinderd door enige binding, de kansel beklimmen of hun leerstoel bestijgen om hun eigen inzichten uit te stallen.

Dat gevaar hebben de gereformeerden in de 16e eeuw onderkend. Dat de dictatuur van de roomse geestelijkheid over alle kerken zou worden vervangen door de dictatuur van de plaatselijke voorganger over 'zijn' gemeente. Bij de dopersen zagen ze voor hun ogen wat een verwoestende uitwerking de macht van enkelingen kan hebben. En altijd is de gemeente daarbij het kind van de rekening.

Die val, daar wilden ze geen twee keer inlopen.

Alleen Christus en zijn Woord

Daarom hebben de gereformeerden afspraken geformuleerd waaraan niet alleen enkelingen maar ook plaatselijke gemeenten en landelijke vergaderingen zich vrijwillig binden. Die staan in de kerkorde.. Het beheersende principe bij al die afspraken is dat je bij verschil van inzicht altijd terug gaat naar het Woord van de Meester. Geen heerszucht van mensen of groepen. Christus is de enige scheidsrechter met absoluut gezag. Vaststellen wat de strekking van zijn Woord is, dat is een kwestie van samen luisteren. Niemand moet dat op zijn eentje willen doen. Alleen samen met alle heiligen zijn wij in staat Christus in zijn liefde te kennen. Dus niet een geestelijkheid alleen. Niet een voorganger alleen. Niet een gemeente alleen. Niet een generale synode alleen. Niet de kerken van de 20e eeuw alle ~ ~ ~ . Alleen samen met alle heiligen. Dus ook die van vroeger. Dat laatste is helemaal in overeen-

stemming met de Schrift. Wanneer de gemeente van Korinte een afwijkende positie inneemt inzake & positie van de vrouw, wordt Paulus behoorlijk scherp. Hij verwijt hun dat ze zich losmaken van de andere christenen. Wat in alle gemeenten gebruikelijk is, kun je niet zomaar naast je neerleggen. "Of is het Woord Gods bij u begonnen? Of heeft het alleen u bereikt?" (1 Kor. 14 : 36).

Het is tegen die achtergrond dat de gereformeerden in de 16e eeuw afspraken hebben gemaakt. Eén van is de binding aan de gezonde leer van Gods Woord, door de kerken samen onder woorden gebracht en vastgelegd in belijdenissen. Ambtsdragers beloven door ondertekening zich daaraan te binden en eventuele afwijkende meningen niet uit te dragen, maar eerst voor onderzoek voor te leggen aan kerkelijke vergaderingen.

Keurslijf of bescherming?

Is dat laatste nu zo vreemd? Moet je het beschouwen als een harnas dat je persoonlijke vrijheid d's voorganger onnodig aan banden legt?

Het is maar hoe je er tegenaan kijkt.

Even terug naar de Viagra-pil. Natuurlijk vond de uitvinder het een fantastische ontdekking. Maar dat geeft hem nog niet het recht om dit medicijn maar vast in zijn eigen praktijk te gaan verkopen. Bijvoorbeeld omdat zijn patiënten het graag willen. Dan zou hij gegarandeerd met het medisch tuchtcollege te maken krijgen. Aan kwakzalvers is geen behoefte.

Middelen die door de farmaceutische industrie worden ontwikkeld, moeten eerst door allerlei testprocedures heen. Je kunt wel beweren dat het middel niet schadelijk is voor de gezondheid. Maar dat moet eerst nog maar bewezen worden. Iedereen ziet daar de zin van in. Ook de uitvinder van zo'n pil. Als hij verstandig is, vraagt hij zelf medisch om zo'n testprocedure.

Want je zult het maar op je geweten hebben dat mensen van jouw nieuwe pilletje ziek worden of zelfs sterven. Het leven van mensen moet door zorgvuldige procedures beschermd worden.

Als dat in onze samenleving al geldt voor de lichamelijke gezondheid, dan toch zeker in nog grotere mate voor de geestelijke gezondheid en het eeuwige leven van Gods kinderen? Verdient dat geen bescherming tegen eventuele ongezonde nieuwe inzichten?

Het ondertekeningsformulier bindt ambtsdragers aan testprocedures voor het geval ze nieuwe inzichten krijgen, die afwijken van de geldende. Breng ze niet op de markt. Al is het nog zo fascinerend. En al zou je sommige mensen er nog zo'n plezier mee doen. Leg het eerst voor aan je kerkenraad. Of anders aan meerdere vergaderingen. Is dat zo vreemd?

Nederigheid en bescheidenheid

Veel christenen ervaren de binding aan zulke procedure's als beknotheden van hun vrijheid. Ik vraag mij af of daaruit niet een naïeve, romantische en optimistische benadering van de werkelijkheid spreekt. En een ondiep peilen van het bederf dat in ons mensen nog aanwezig is. "God waarachtig en ieder mens leugenachtig" (Rom. 3 : 4). Dat moet ons heel bescheiden en voorzichtig maken om zomaar nieuwe ideeën te lanceren, zonder dat ze vooraf door anderen zijn getest en eventueel vrijgegeven.

"Eén is uw Meester, en gij zijt allen broeders". Je neemt onaanvaardbare risico's door je van je broeders los te maken.

Ik kan me ook niet voorstellen dat gemeentelieden het op prijs stellen dat zij in de kerk worden blootgesteld aan de nieuwste vondsten van hun predikant. En dat hun kinderen worden onderwezen in de afwijken-de meningen van de catecheet in plaats van in de leer van de kerk.

Voor je het weet heb je een klein dictatortje op de kansel.

Blij met begrenzing

Waar is bij voorgangers van Christus' gemeente de ootmoed gebleven? Je kunt wel klagen over krampachtigheid en vragen om meer vrijheid. Je kunt dia zelfs op-eisen door toch maar vast afwijken-de inzichten op de markt te brengen. Maar op dat moment zou je jezelf de vraag moeten stellen: blijf ik op deze manier wel dienaar van Christus, de enige Meester? Gedraag ik mij nog zoals een hecht past? Sla ik mijzelf niet te hoog aan, ten opzichte van de andere dienaars, en ten opzichte van Hem in Wie ik geloof?

Het zou juist een opluchting moeten zijn dat de bewaring van de gezonde leer niet een verantwoordelijkheid is die alleen op jouw schouders ligt. Wie zichzelf kent, wil die verantwoordelijkheid toch graag delen met andere christenen? Ik pleit er daarom voor dat ambtsdragers niet met tegenzin naar het ondertekeningsformulier kijken. Wees liever blij met zo'n vrijwillig aanvaarde gedragscode. Bedoeld om het eeuwige leven van de gemeente te beschermen. Je mag rekenen op de steun van anderen die jou kunnen beschermen tegen je eigen onrijpe ideeën. Je moet er toch niet aan denken dat jij door je eigenzinnigheid de geestelijke gezondheid van Christus' gemeente ondermijnt?

Ds. K. de Vries is predikant van de Gereformeerde Kerk van Alphen aan den Rijn.

KLAAGLES

(n.a.v. Klaagliederen 1)

A, B, C.

Alfa, Beta, Gamma

Alef, Bet, Gimel.

Op school leer je lezen en schrijven.

Je leert omgaan met letters en woorden.

Het alfabet geeft de klinkers en de medeklinkers.

Leestekens ordenen en beklemtonen.

Schrijvers spelen met woorden.

Dichters plegen woordspel.

Ze kiezen zorgvuldig hun zinnen.

Goed geordend, weloverwogen opgebouwd.

Ze uiten gedachten en gevoelens.

Vrucht van inspiratie en transpiratie.

Klaagliederen: abc van de ellende.

Het eerste lied kent 22 strofen.

Ieder couplet begint met de volgende letter van het alfabet.

Van a - z verdriet en leed.

Het verscheurde hart gelucht in een geheel

op de wijze van een lijklacht, gedicht van open vragen.

Verbazingwekkende welsprekendheid.

Tranenstromen opgevangen in een lied.

Schrijnend portret van een troosteloze stad:

vrouw Jeruzalem met gescheurde kleren

en wanhopig opgeheven handen.

Ze lijdt maar niemand heeft mede-

M meditatief

lijden.

Ze schreeuwt om hulp, maar ze laten haar zitten.

De dichter denkt na op de puinhopen van Sion.

Wie zou niet wenen?

Klaag met ons mee!

Maak ruimte voor de klachten.

Overdenk je verdriet en ken je ellende.

Niet zo opwekkend.

Niet vreugdevol.

Klaagliederen.

Wie zingt ze nog vandaag?

Wie altijd klaagt, wordt gemeden.

Het verdriet moet worden weggestopt, verzwegen.

Dat geklaag moet toch een voorbij zijn.

Die jeremiades, ze storen en bederven de stemming.

Niet klagen, maar dragen.

Klaagliederen geeft klaagles.

God geeft ruimte aan het klagen.

Verbijsterd, uit het lood geslagen, verdrietig over de zonde en haar gevolgen,

mag je klagen en vragen.

Dan kun je ook dragen.

Want je legt je klacht bij de HERE neer.

Je geeft jezelf over aan Gods genade:

"Ik wacht in al mijn klachten op Hem, tot Hij mij hoort."

Zou God zijn genade vergeten?

Ds. B.C. Buitendijk is predikant van de Gereformeerde Kerk van Steenwijk.

HET KAN ME NIKS SCHELEN WAT ZE VAN ME VINDEN;..

Dan vinden ze me maar raar, nou èn."

"Laat ze maar kritiek hebben, ik zit er niet mee."

Kunt u dat zeggen?

Doet het u niks hoe ze over u denken? Wat ze van u vinden?

Ik ben er zelf wel gevoelig voor, ik ken ook mensen die er heel erg gevoelig voor zijn. Die er altijd last van hebben. Altijd zich afvragen wat 'men' van ze vindt.

Ik ken ook heel wat mensen die dan altijd het gevoel hebben dat anderen hen maar stom vinden. Mensen die het gevoel hebben dat ze eigenlijk niks kunnen. Niks goed doen. Altijd kritiek op zichzelf. Omdat ze denken dat anderen altijd kritiek hebben.

Mensen met minderwaardigheidsgevoelens. Minder waard. Altijd minder dan een ander.

Met als gevolg dat ze allerlei dingen niet doen, niet durven. Bang dat het weer mislukt en dat anderen daar weer wat van te zeggen hebben.

Herkent u dat?

Hebt u daar ook last van, een beetje, of een beetje veel?

Dan zegt u het vast niet, 'het kan me niks schelen hoe ze over me denken'!

Paulus zei het wel

Ik ken iemand die het wel zei. U kent hem ook. Paulus, die bekende apostel. Hij schrijft het, in 1 Kor. 4:1-5. 'Nu raakt het mij al zeer weinig, of ik al door u of door enig menselijk gericht beoordeeld word'. Het raakt me zeer weinig. Oftewel, het doet me eigenlijk niets.

Terwijl er behoorlijk over Paulus gepraat werd.

Hij werd vergeleken met andere apostelen. In Korinthe maakten ze er ruzie over. 'Geef mij maar Formulus!' 'Nee joh, Petrus is veel beter!' (zie 1 Kor. 1:10-17). Op allerlei punten werden de evangeliepredikers met elkaar vergeleken. En Paulus weet best dat hij dan niet direct de meest populaire spreker is (de 2:1-5).

Toch schrijft Paulus rustig dat het hem maar weinig raakt. Kunt u hem dat nazeggen? Zou u het leuk vinden als er zo over u gepraat werd. Zou u daar rustig onder blijven: 'het doet me eigenlijk niks'?

Niet omdat hij zichzelf zo goed vindt

Ik ken ook mensen die altijd het gevoel hebben dat zij het wel goed doen. Mensen met een uitstraling van 'wat ik doe is goed, daar twijfel ik niet aan'. Mensen die het wel met zichzelf getroffen hebben. Zulke mensen hebben geen last van minderwaardigheidsgevoelens. Die trekken zich meestal ook niet veel aan van commentaar van anderen. 'Het kan me niks schelen wat zo van me vinden.'

En ze geven je graag hun advies: ga elke morgen voor de spiegel staan, kijk jezelf eens even flink in de ogen en zeg dan hardop tegen jezelf: 'je bent goed, je kunt het

Wandelen met God

wel!'. Blijf positief denken van jezelf, wat anderen & an je vinden.

Is Paulus zo iemand? Is dat zijn methode?

Paulus zegt: 'Nu raakt het mij al zeer weinig, of ik al door u of door enig menselijk gericht beoordeeld word. Ja, ook mijzelf beoordeel ik niet.'

Tegenover het gepraat van mensen zet Paulus niet zijn eigen oordeel. Bij zegt niet 'laat ze maar kletsen, ik weet zelf wel beter'.

En hij zegt er direct bij waarom: 'Want ik ben mij van niets bewust, maar daardoor ben ik niet gerechtvaardigd'.

Paulus weet heel zeker: ik word er niets beter van als ik mezelf wel goed vind. Daar schiet ik niets mee op. Daardoor ben ik niet gerechtvaardigd, vrijgesproken. Dat heeft voor God helemaal geen waarde. Ik kan zelf wel denken dat ik goed ben, maar daarmee ben ik het nog niet.

Hij kijkt naar boven: wat zegt God van mij?

Voor Paulus is het duidelijk: het is niet belangrijk hoe anderen over hem denken. Maar het is ook niet belangrijk hoe hij zichzelf vindt. Er is maar één ding belangrijk wat God van hem vindt. Daarom schrijft hij: 'Hij die mij beoordeelt, is de Here'.

Niet anderen, niet ikzelf, maar Hij, mijn God in de hemel. Hij beoordeelt me. Het is alleen maar belangrijk hoe Hij over mij denkt. Natuurlijk, want ik ben van Hem. Ik ben niet van 'men'. Dus hoeft 'men' ook niet over mij te oordelen.

Stel dat ik in mijn voortuin een grote struik heb staan en mijn buurman

vindt hem zo lelijk, dat hij op een dag die hele **struik uit mijn tuin haalt**. Dat kan toch niet! Die struik is van mij en **ik** alleen **beslis** of die struik de **moeite waard** is om daar te blijven staan.

Zo weet Paulus: **ik ben van God en alleen Hij beslist of ik de moeite waard ben.**

Dat geeft rust

Dat gelooft Paulus. Eb dat geeft hem rust. Daardoor kan hij zeggen dat het **hem maar** weinig doet wat anderen **van** hem vinden. Hun oordeel is voor hem **niet meer belangrijk**.

Kunt u zich dat voorstellen? Geef dat inderdaad rust?

Dat ligt er natuurlijk maar aan hoe God oordeelt. Als je zeker weet dat Gods oordeel positief is, kan dit rust geven. **Maar kun je dat dat zo zeker weten? Of is dat een voortdurende onzekerheid: hoe zou God over mij oordelen?**

God zegt: je bent goed, in Christus!

Gods oordeel over u is niet **onzeker**. Hij zegt: **Je mag er zijn!**

Je hebt waarde, je bent waardevol, je bent niet minderwaardig!

Ja, u bent goed, in Christus. U **mag er zijn, in Christus, Waardevol in Hem!**

Omdat Christus goed is, en Hij is het voor u.

Omdat Christus verdiend heeft er te mogen zijn, en Hij verdiende het voor u.

Omdat Christus u zijn waarde geeft.

God zegt dat ik er mag zijn, dus mag ik er zijn!

Dat mag uw houvast zijn. Als u last hebt van **wat ze allemaal zeggen.**

Als u twijfelt aan uzelf. Als u zich weer eens waardeloos voelt.

Pak dit vast: **in Christus heb ik voor God waarde.**

En leer dan van daaruit Paulus na-zeggen: **dan is het helemaal niet zo**

belangrijk meer wat anderen van mij vinden. Het kan me niks schelen wat ze zeggen.

Er is **maar één ding belangrijk: wat God van me zegt. En Hij zegt dat ik er mag zijn. Dus mag ik er zijn!**

Zeg dat maar tegen uzelf

Ben je daarmee in één keer van alle minderwaardigheidsgevoelens af?

Ik wou dat het waar was. Maar daarvoor zit het soms **veel te diep. Het zit er soms al ingebakken van jongs af aan. Er ingepompt door de opvoeding.**

Het wordt zo vaak ook **weer** versterkt. Door opmerkingen van mensen. Want we oordelen met z'n allen zo p g . Zo makkelijk. Zo hard. Zonder door te hebben hoe **diep we een ander daarmee raken. Minderwaardigheidsgevoelens ben je echt niet zomaar kwijt. Soms is professionele therapie nodig. Maar onderschat toch tegelijk de therapeutische kracht van Gods boodschap niet. Denk aan wat Paulus schrijft. Zeg het tegen uzelf, elke keer als u het weer voelt: Ho, het is niet belangrijk wat anderen van me vinden. Het is alleen belangrijk wat God van mij zegt. En Hij zegt dat ik er mag zijn. In Christus. Dus mag ik er zijn!**

Ds. R.J. Vreugdenhil is predikant van de Gereformeerde Kerk van Langeslag

De Beheerders van de Stichting Greijdanus-Kruithof Fonds maken bekend, dat voor studerende aan de Theologische Universiteit, Broederweg 15 te Kampen de mogelijkheid bestaat uit genoemd fonds een beperkte toelage te ontvangen. Hiervoor komen allereerst in aanmerking studerende die zich voorbereiden op een promotie. Eventuele verzoeken om in de cursus 1998/1999 een toelage uit dit fonds te ontvangen, dienen voor 14 november 1998 in ons bezit te zijn.

Aanvraagformulieren kunt u opvragen bij de administratie van de Theologische Universiteit, Postbus 5026, 8260 GA Kampen, telefoon 038-3312878.

N nieuw uitgekomen

We kondigen hier kort enkele nieuw uitgekomen boeken aan. Mogelijk komt ons blad in een bredere bespreking op één of meer titels nader terug.

Verricht uw dienst ten volle; De ouderling in de praktijk ander redactie van D. Koole en Dr. W.H. Velema.

Er bestaat een **sterke behoefte aan** vooral praktische aanwijzingen voor de benadering van veel moeilijke vragen en problemen waarmee de **ouderling** geconfronteerd wordt. Dit boek **bespreekt** fundamentele aspecten van het ouderlingschap en probeert zo in deze **behoefte te**

voorzien. Het boek bevat bijdragen van Ds. J. Brons, D. Koole, Drs. C. Langbroek, Dr. W. van 't Spijker en Dr. W.H. Velema.

Uitgeverij Kok Voorhoeve, f 29,90 (157 blz.)

Vrouwen, ambt en dienst; Gesprek tussen verschillende visies op basis van de Schrift door Dr. A.N. Hendriks, Drs. A. van Veen-Vrolijk, Mw. G. Velema-Drent en Prof. Dr. W.J. Ouweneel.

In deze actuele uitgave geven de vier auteurs hun mening over het hete hangijzer van **vrouw en ambt**, en gaan ze vervolgens met elkaar in discussie. Ze zijn en blijven het op een aantal punten oneens. Maar ze doen wel een serieuze poging om vanuit diepe eerbied voor de Schrift en onderworpenheid aan Gods gezag de wil van God te verstaan. In deze belangrijke en moeilijke kwestie.

Uitgeverij Barnabas – Heerenveen, f 24,95 (127 blz.)

Vervolg op pagina 77

SECULARISATIE EN GESCHIEDENIS

P. Houtman

Achtergronden

Het woord secularisatie mag **dan** abstract zijn, **het is ook beeldend. Het vertelt in een notedop een heel geschiedenisverhaal: hoe de wereld, of de samenleving, eerst niet gesecculariseerd was, en hoe er sindsdien een grote verandering heeft plaatsgevonden, waardoor zij er heel anders uit is gaan zien, en hoe dat proces nog steeds door- gaat.**

Godsdienstsociologen zijn terughoudend in het vertellen van dat verhaal als geheel. Begrijpelijk: geschiedenis is een heel ander vak dan sociologie. Zij houden zich liever bij hun leest.

Wanneer is dit proces begonnen? Wanneer was de samenleving nog niet gesecculariseerd? G. Dekker, wiens inzichten we in het vorige artikel hebben gehoord, zegt: die vroegere situatie begon ergens aan het eind van de Middeleeuwen en het begin van de Reformatie, en loopt door tot in de twintigste eeuw.' Dat geeft nog niet bepaald een duidelijk beeld.

Was het misschien al eerder, in de tijd van paus Innocentius III, in de hoge Middeleeuwen (zoals de rooms-katholiek A. van Harskamp wil)? Of in Nederlands Gouden Eeuw - een geliefde visie bij Nederlandse calvinisten? Is de secularisatie vooral doorgebroken met de Verlichting (zie het eerste artikel)? Of na de tijd van Abraham Kuyper, en de 'mannenbroeders'?

De christenheid

Een belangrijke achtergrond van het begrip secularisatie lijkt me de oude gedachte van het 'corpus christianum'. Dat is de voorstelling

van een samenleving en cultuur, die door het christendom was gestapeld en doordrongen, vanaf de hoogste politiek tot in het dagelijks leven van de gewone mensen. Wij zouden ruwweg spreken van: de Westerse wereld; maar destijds viel die voor het besef van &ge — die het beleefden, samen met het centrum van de wereld

Dat 'corpus christianum' is opgekomen in de nadagen van het Rome* rijk. Maar in de latere eeuwen heeft de christenheid moeten aanzien dat het scheuren en barsten ging vertonen en uiteenviel. Secularisatie is zoveel als de ondergang van het corpus christianum, de 'christenheid'.

Het christendom vertoont dus het beeld van opgaan, blinken en verzinken.

Het is begrijpelijk dat men dat verval van de 'christelijke wereld' in verband bracht met wat de Bijbel zegt over de laatste dagen, en de goddeloosheid en de rampen die voor die tijd zijn geprofeteerd. Secularisatie is dan een teken &s

tijds. We zien nú de wereld haar ondergang naderen. Het einde van de tijden is nabij. Christus komt n6 vast spoedig weer.

De situatie is, in deze visie, nu ernstiger dan ooit tevoren. Moesten destijds de heidense religies plaats maken voor het christendom, nu zien we de neergang van alle religie, de opkomst van de godsdienstloze mens. Bestonden er bij de uitbreiding van het christendom nog in vele delen van de wereld volken met hun primitieve religies in de betrekkelijk stabiliteit, nu overspoelt de secularisatie, vanuit het Westen, de hele wereld.

Bijbelgebruik

Een bekende gelijkenis van Jezus lijkt op het lijf van deze geschiedenisboek geschreven. Een boze geest gaat van een mens uit: het heidendom moet het veld ruimen; het christendom overwint de wereld en doordringt haar. Maar na verloop van tijd blijkt dat christendom van binnenuit uitgehold te zijn: de boze geest vindt bij zijn terugkeer h a huis leeg staan. Dan neemt hij nog zeven andere geesten mee, erger dan hij zelf, en met elkaar nemen ze in dat huis hun intrek, "...en het wordt met die mens in het einde erger &n in het begin. Zo zal het ook gaan met dit boze geslacht" (Mattheüs 12: 43-45). Dat is het secularisatieproces fen voeten uit.

Wie eenmaal bekeerd zijn en de kracht van het Woord van God hebben ervaren, en daarna afvallen, kunnen onmogelijk opnieuw tot bekering komen (Hebreeën 6: 4-6). Christus is immers het hoogste en het laatste woord van God voor zijn wereld. Ontkerstening is dus typisch

een verschijnsel van de eindtijd. De secularisatie ziet men **ook** geprofeerd in 2 Timotheus 3: 1 en volgende. In de laatste dagen **zullen** er zware **tijden** komen. Want de mensen zullen egoïstisch zijn en op geld belust, verwaand en protserig, ongehoorzaam aan hun ouders... En zo gaat het nog een poosje door. Romeinen 1 tekent de dynamiek van de secularisatie: het begint met **beeldendienst** en afgoderij, het loopt uit op de 'gay scene' en allerlei vormen van immoraliteit. Typisch voor onze post-christelijke tijd is de wetteloosheid uit 2 Thesaloniconen 2, de karaktertrekken van de antichrist.

Veel uit Jezus' rede **over** de laatste dingen (Mattheüs 23) en het boek **Openbaring** ziet men bij uitstek in deze tijd **in** vervulling gaan. Wij leven in een **Babelcultuur** (Openbaring 17 en 18). Het is de tijd van **het beest**, **waarin de christenen worden** geboycot (Openbaring 13). De twee getuigen worden **gedood** op de straten **van** de grote stad (Openbaring 11). De twintigste eeuw vertoont voor het eerst **wereldoorlogen**.

Kijk maar, je ziet **het** voor je ogen! Het is **allemaal** **voorzegd**!

Destijds ook al

Ik wil bij dit voor velen zo vanzelfsprekende bijbelgebruik toch enkele **kritische** kanttekeningen maken. Mijn kritiek richt zich niet op de herkenning en toepassing van deze bijbelse gegevens met het oog op onze tijd. Wel heb ik er bezwaar tegen dat ze **bij** uitstek op deze 'post-christelijke' tijd worden toegepast. Paulus zegt tegen Timotheus over die mensen in het 'laatst der dagen', die hij beschrijft: "Houd dergelijke **mensen** op een afstand. Bet gaat over **mensen** waar Timotheus zelf **mee** te **maken** krijgt of zelfs al te maken heeft.

Als **Hebreeën** 6 zegt dat bepaalde individuen **niet** meer tot bekering kunnen komen, mag men dat niet uitbreiden tot hun kinderen, kleinen en achterkleinkinderen.

De Here Jezus profeteert over "dit verkeerde geslacht", deze generatie, **of: dit soort mensen. Men** kan het proces dat Hij beschrijft, herkennen binnen één generatie of misschien over wat langere tijd. Maar er is niet voldoende grond om er een profetie in te zien over één, zich over ettelijke eeuwen uitstrekkende, curve in de wereldgeschiedenis. De dynamiek van het god-loze leven, die Paulus tekent in Romeinen 1, ziet hij **zich al** voltrekken in het Rome van zijn **eigen** tijd.

Het boek Openbaring **tekent** wat "met haast moet geschieden". Men moet het niet zo uitleggen alsof het **voor** de eerste **lezers** grotendeels nog vijftienhonderd tot tweeduizend jaar verwijderd **zou zijn**. Verscheidene **trekken** uit de **visioenen** zijn al te vinden **in** de brieven **aan** de gemeenten in hoofdstuk 2 **en** 3. In Antipas, "mijn getuige, **mijn** getrouwe, die gedood werd bij u, waar de satan woont" (2:13, aan Pergamum), zien we **al een** van die paar getuigen die gedood worden op de **straat** van de grote stad.

Speculatie

De profetieën in de Bijbel over de laatste dingen **zijn** actueel, ook nu. Maar ze **waren** het ook voor christenen in vroeger eeuwen. Wij **mogen** ze vrijmoedig toepassen op vele verschijnselen die zich aan ons **opdringen** in de **samenleving** waar **wij** als **christenen** in leven, in deze tijd, in dit deel van de wereld, in dit land. Maar als **we** ze **bij uitstek** van toepassing gaan verklaren op één of enkele van twintig sindsdien verlopen eeuwen geschiedenis, op een bepaalde, voor ons laatste periode, dan sluipt een element van speculatie in onze **bijbeluitleg** binnen. Luther beschouwde de paus als de antichrist. We zouden onbillijk oordelen als we ons beperkten tot de **opmerking**, achteraf, dat hij **het** bij het verkeerde eind had. De generatie van de Reformatie in de zestienste eeuw heeft in haar tijd, in haar situatie, de profetieën **over** de eindtijd als actueel **ervaren** en actueel

toegepast. Het gevaar, te **kort** door de **bocht** te gaan, ligt daarbij altijd op de loer, maar in principe is die manier van omgaan met de bijbel **legitiem**.

Aan de andere kant moeten **we**, met twintig **eeuwen** geschiedenis achter ons, de mogelijkheid open laten dat de geschiedenis nog bijvoorbeeld vijfhonderd jaar of nog langer zal doorgaan, en dan altijd met de onvoorspelbaarheid die we nu toch wel zo langzamerhand van haar kennen.

Menselijk

Ik noem nog enkele factoren die eraan bij kunnen dragen dat we onze eigen tijd als bij uitstek slecht ervaren.

Zo'n waarneming komt altijd en overal voor. **Cultuurpessimisme** is van alle eeuwen. Tijden van enthousiasme en van **neerslachtigheid** over de eigen tijd wisselen elkaar af. **Zelfs** in een cyclische geschiedbeschouwing, waarin de geschiedenis wordt beschouwd als de eeuwige wederkeer van telkens hetzelfde, beschouwt **men** vaak de eigen tijd als de laatste en **slechtste** van de vier tijdperken. Nd moet toch wel spoedig de **nieuwe** gouden **eeuw** beginnen, en daarmee de hele geschiedenis van voren af aan; want slechter dan **nu** kan het niet. Het is begrijpelijk: de problemen waar men zelf mee te worstelen heeft, voelt men als de **zwaarste**. Toch zou het **onbillijk zijn** tegenover het voorgeslacht, als men de toenmalige tijd en problemen door een roze **bril** zou gaan bekijken, alsof het toen allemaal nog wel meeviel, alsof er hooguit een **voorspel** plaatsvond van de ellende die wij zien. In feite is dat de bril van de **weemoed**.

Een **andere** factor die soms **kan** meespelen, is dat een mens bij het ouder worden geneigd is om negatiever over de eigen tijd te gaan oordelen. De natuurlijke veerkracht om zich op veranderende **omstandigheden** in te stellen, is dan **afgenomen**. **H. Berkhof**, toch een modern

en opgewekt theoloog, heeft aan het eind van zijn leven zich bezorgd geuit over secularisatie en 'Godsverduistering', waarmee hij de discussie daarover nog eens nieuw leven inblies.'

Prediker, die de wereld waarin hij leefde toch als in veel opzichten de primerend heeft ervaren, heeft al gewaarschuwd, niet te vragen:

Waarom was het vroeger zoveel beter dan nu? Blijkbaar herkende hij die neiging om zich heen, en misschien ook wel bij zichzelf. Maar het is niet wijs.

Periodisering

Het grote, beslissende secularisatieproces in de wereldgeschiedenis heeft zich afgespeeld in het paradigma. Sindsdien is de wereld seculair, werelds. Bij Kaïn en in zijn familie speelt dat al volop. Een ergere secularisatie dan in de tijd voor de zondvloed is eigenlijk niet denkbaar. In het nieuwe begin na de zondvloed is het direct in Noachs tent al weer helemaal mis. Daarna wordt de toren van Babel gebouwd. God heeft die wereld niet aan haar seculariteit overgelaten, maar grote, wonderlijke daden gedaan van herstel, regeneratie, vernieuwing. Uiteindelijk: in Christus. Het werk van Christus op aarde, zijn dood en opstanding, de uitstorting van zijn Geest - en, aan de andere kant, in de toekomst, zijn terugkeer en de totale vernietiging van de secularisatie: dat zijn de grote, beslissende gebeurtenissen in de wereldgeschiedenis, bepalend voor de tijd waarin wij leven. Die twee markeringen zijn absoluut en universeel. De periode daartussen heet in haar geheel 'de laatste dagen'. Wij hanteren daarnaast onze eigen periodisering van de geschiedenis - onze, Westerse, geschiedenis, zoals wij die waarnemen. We kunnen bijvoorbeeld een nieuw tijdperk laten beginnen bij keizer Constantijn, toen het christendom staatsgodsdienst werd in het Romeinse rijk. En bij de Reformatie. En bij de Verlichting. Of bij de

Eerste Wereldoorlog. Zulke geleidingen van de geschiedenis hebben ieder hun eigen, beperkte, betekenis. Ze zijn relatief.

We doen er niet goed aan, zulke periodisering en die van de bijbelse geschiedenis in elkaar te schuiven. Dan zouden we de draagwijdte van onze periodisering overschatten. En in het geval van 'secularisatie' als markering zouden we grotere onrust zaaien dan nodig is.

Er zullen in de laatste dagen zware tijden komen. Welnu, die zijn ook volop gekomen: de verwoesting van het Romeinse rijk door de barbaren, de Tachtigjarige en Dertigjarige Oorlog, de Tweede Wereldoorlog. Is er reden om aan te nemen dat wij op de drempel staan van zwaardere tijden dan die?

Hoe ik onze tijd dan wel zou willen benaderen, wil ik verder invullen in een vierde en laatste artikel.

¹ G. Dekker. *Oude wijn in nieuwe zakken*, 1983.

Zie H. Berkhof e.a., *Voorbij domineeland*. De gevolgen van de secularisatie. Amersfoort enz., z.jr. (1988).

Ds. P. Houtman is predikant van de Gereformeerde Kerk van Twijzel-Kollumerzwaag.

NIEUW UITGEKOMEN

Vervolg van pagina 74

Genesis door K. Deurloo.

Dit is het nieuwste boek in de serie *Verklaring* van een bijbelgedeelte. Deze serie voorziet in de behoefte aan populaire studies die het zowel gemeenteleden als predikanten mogelijk maken zich in korte tijd te oriënteren op een bepaald onderdeel van de Schrift.

Uitgeverij Kok Kampen, f 27,50 (200 blz.)

De één voor de ander; Over geestelijk mentoraat door S. Gaukroger & D. Warren.

De auteurs van dit boek zijn ervan

overtuigd dat de beste manier om in het geloof te groeien die van het geestelijk mentoraat is. In de band tussen "mentor" en "leerling" vindt een geloofsoverdracht plaats die door zijn persoonlijke dimensie krachtig doorwerkt. Met voorbeelden uit de bijbel tonen de auteurs aan hoe effectief de een-op-een begeleiding is. Ze beschrijven geen gedetailleerde programma's, maar dragen ideeën aan, waarbij rekening wordt gehouden met de verschillen in situaties, persoonlijke omstandigheden en karakters. Uitgeverij Voorhoeve Kampen, f 24,90 (157 blz.)

Je weg vinden; werkboek christelijke levensstijl anno 2000 door J. Mudde.

De auteur wil in dit boek jongeren helpen die hun leven al luisterend naar de Bijbel willen inrichten. Hij doet dit door eerst het doolhof van de vragen die op ons afkomen in kaart te brengen. Vervolgens plaatst hij in dat doolhof enkele richtingwijzers. De belangrijkste richtingwijzer is de Bijbel. Maar hoe lees je die? De auteur wijst een

weg. Uitgeverij Boekencentrum Zoetermeer, f 22,50 (135 blz.)

Psalmen; Dicht bij God wonen door N. Tramper.

De studies in dit boek dagen de lezer, of liever de gebruiker, uit om een handvol psalmen binnen te gaan en de rijkdom ervan te ervaren. Gaandeweg blijken de psalmen een huis vol ongehoorde en ongeziene schatten te zijn. Uitgeverij Boekencentrum Zoetermeer, f 21,50 (124 blz.)

Tekst op diskette ?

de Bunschoter bv
drukkerij

Postbus 10 - 3750 GA Bunschoten-Spakenburg
Tel (033) 299 79 99 - Fax (033) 299 79 98

GEGARANDEERD GETROUWD 2 (slot)

C.J. Haak

Evangelisatie en zending

Werk in de winkel!

Huwelijksgebruiken zijn ondanks hun religieuze lading niet persé in alles verkeerd, als men het huwelijk maar in afhankelijkheid aan Góð begeert. Voor alles, ook voor de stambelangen, gaat het Koninkrijk van God. De kerk mag het recht van gelovige, jonge mensen verdedigen tegen standbewuste en -beluste ouders, maar ook waarschuwen tegen onbesuisde stappen om de familie tegen zich in het harnas te jagen.

* huwelijksbetalingen niet verbieden

Het betekent ook dat de bruidsprijs **ia** principe niet verboden moet worden. Er hoeft ook *niet* een bijbelse 'mohar' ingevoerd te worden, **maar** wel moet men uit zijn op het belang en de stabiliteit van het pas-gesloten huwelijk, zowel in relatie tot beide families, als tot de hele samenleving. Waakzaamheid tegen gemengde huwelijken blijft geboden. De geschenken-uitruil tussen de grootfamilies, met het oog op latere huwelijken, moet daarom stopgezet worden. Er is geen reden om de kunstzinnige, symbolische geschenken vanwege hun relatie met sexualiteit af te wijzen. Wel dringt Boersema aan op grote vereenvoudiging van de vele festiviteiten, vooral om de onvoorstelbaar hoge kosten tegen te gaan. Daarvan kan een goede invloed uitgaan naar de hele maatschappij, in haar strijd tegen grootdoenerij, egoïsme en familietrots.

* 'formulier-voor-verbetering' afschaffen

Het beste is het 'vreemde' formulier voor 'verbetering van het hu-

Trouwen op Sumba - *geen* eenvoudige zaak, **za-**
gen we vorige week. We **bespraken** toen de dis-
sertatie van Dr. J.A. Boersema, **Huwelijksbetalin-**
gen, Een antropologisch-ethisch onderzoek naar de
bruidsprijs op Oost-Sumba.¹ Aanleiding voor dit on-
derzoek **was** het bestaan van een soort 'huwelijks-
formulier' in de Gereformeerde Kerken op Oost-
Sumba. Daarmee **bedoelden** de kerken de zonde
die door (hoge) betalingen werd opgeroepen aan
te **kla-**gen. De praktijk **bewerkte** het omgekeerde.
De zonde werd ermee gestimuleerd en gelegali-
seerd. Door zich te verdiepen in de culturele antro-
pologie verwierf Boersema zich inzicht in de ach-
terliggende gedachten en de praktijken van
huwelijksbetalingen bij verschillende Indonesische
volken. Een nauwkeurig lezen van de Bijbel leidt
hem tot de veronderstelling dat we bij de 'mohar'
(vert. NBG-51: bruidsprijs) moeten denken aan een
'indirecte bruidsgift'. Dan laat hij zien hoe diep de
perikelen rondom deze kwestie zijn sporen trok in
de geschiedenis van de gereformeerde zending
en kerken in Sumba. Het was oorzaak van kerk-
scheuring. Tot in Nederland toe verdeelde het de
kerken, bekend als de 'kwestie Goossens'.

Allesbeslissend is uiteraard de *ma-*
nier waarop de Schrift wordt toe-
gepast. Boersema bespreekt enkele
woordvoerders van *contextualisa-*
tie en hun methode van Schriftge-
bruik. Hij kiest voor een *inzet met*
twee componenten: de 'contextua-
lisatie' als de beweging van de con-
text naar de kerk toe, de 'kerste-
ning' als de beweging van de kerk
naar de context, de *samenleving*
toe. We bespreken nu tot welke

conclusies hij zijn stellingname
komt.

Op de laatste pagina's van het boek
spreekt de zendeling van 1980
weer. Nog steeds verontwaardigd
over de bestaande *praktijk*, maar in-
tussen veel 'wijzer' geworden. Hij
geeft de Sumbanese kerken maar
liefst negen (!) aanbevelingen mee.
Ze zijn allen voorzichtiggesteld,
maar heel duidelijk.

welijk' af te schaffen. Ondanks de goede bedoelingen werkte het averechts het **echte** huwelijk tegen. Via de juiste **huwelijksbevestiging** zal het huwelijk tot eer van Góð gesloten en bevestigd **worden**. Daarmee vervalt de oude eis **van stamgebonden huwelijken**, wordt de goddelijke eer van de clan **tegengesproken**, en ontvangt de bruid met een gepaste **bruidsprijs** & eer die haar toekomt. De **huwelijksbetalingen** zijn **namelijk anders dan de** vroegere zending dacht **geen vernedering** voor de vrouw als koopwaar, maar **drukken respect** uit voor de vrouw en haar familie. Het kader van de **bruidsprijs** is de erkenning dat God alleen en niet de voorouders vruchtbaarheid schenkt en het huwelijk als zijn heilige **instelling** garandeert.

* aan de slag in Sumba...

Door een samenvatting in het Indonesisch kan de broederschap daar in grote lijnen al kennis nemen van Boersema's aanbevelingen. Ik hoop dat een Indonesische vertaling van grote delen van dit boek beschikbaar komt, **waardoor** & **onderbouwing** en **bijbelse overwegingen** ruimschoots aan bod komen. **Dan kunnen de Sumbanese kerken** volop aan de gang met een **herziening** van de huidige gang van zaken. Mogelijk ook met ruimte voor debat met dr. Boersema zelf.

* ...en in Nederland

Maar niet alleen Sumba kan aan de gang. Ook Nederland kan zich de **aanbevelingen van Boersema aantrekken**. De **individualisering** heft ook in de kerk de **instelling van het huwelijk** aangetast. Al te snel raken de vele **toegestane afwijkingen** van een bijbels huwelijk ingeburgerd in de Nederlandse maatschappij, ook in onze gedachten. Het is dringend noodzakelijk dat de kerken ook hier het werk **oppakken dat daarmee** gepaard gaat. Niet alleen met het verbeteren van een formulier, maar met een totaalvisie op huwelijk, inclusief de voorbereiding, de partnerkeuze, de bijdrage van ouders en

familie, de burgerlijke en **kerkelijke** garanties voor stabiliteit en de **verwachting** van Gods zegen in een tijd van betekening, **geldingsdrang** en **geldzucht**.

Waardering en vragen

Dr. Boersema schreef een waardevol boek, eerst uiteraard voor de broederschap op Sumba, **maar** daarna ook voor veel zendingswerkers en oecumenische medewerkers in het buitenland, en niet minder voor de kerken in Nederland. **Al komen voor het oog huwelijksbetalingen** hier niet voor, de cultuur rondom het huwelijk zelf is bepaald ook niet waarden-wij,

Met name waardeer ik de methode die Boersema heeft toegepast, waarin op enkele punten het verleden wordt gecorrigeerd. **Het gebruikmaken van de culturele antropologie (etnografie)** gebeurde vroeger weliswaar ook, **maar in de gereformeerde zending niet in die omvang zoals Boersema nu doet**. Hij is door co-promotor, prof. Q. C. Holzappel te Leiden bij zijn promotie geprezen om **zijn doorzettingsvermogen om zelf cultureel antropoloog te worden**. En met het instrumentarium en de **blikrichting van een antropoloog het studie-vraagstuk aan te pakken**.

* Balans

Daarmee geeft Boersema een stimulans aan theologen, missiologen en oecumenische assistenten om goed gebruik te maken van de sociale wetenschappen. Hij is theoloog genoeg gebleven om tegelijk ook te kunnen profiteren van zijn doorkijk in de **bijbelse gegevens en zijn kennis van de veelbewogen zendingsgeschiedenis van de Sumbanese kerken**.

Een enkele vraag kan bewijzen met hoeveel waardering ik dit proefschrift heb gelezen en herlezen.

1 Evaluatie van culturele gegevens is niet neutraal

Boersema heeft zich in de **beoordeling van de Sumbanese cultuur** en kerkgeschiedenis voornamelijk bepaald tot de geschreven bronnen. Hier en daar blijkt ook een gesprek met enkele Sumbanezen verwerkt, maar dat blijft sporadisch. Heeft Boersema zich rekenschap gegeven van de visie **waarmee (Sumbanese) auteurs hun gegevens** doorgaven? Hadden zij een christelijke kijk op huwelijk en samenleving en **noteerden zij objectief wat er gebeurde** of welke betekenis aan gebeurtenissen, gesprekken, afspraken en symbolen gegeven moest worden. **Daarin verschillen de stemmen** onderling. Wie **bepaalt dan de betekenis**? De een Beroept zich op de oorspronkelijke betekenis, de ander legt **nadruk** op de veranderingen, weer een ander wijst op het plaatsgebonden karakter. Bet blijft onduidelijk waarom Boersema deze stemmen wel honoreert en anderen niet. Is er ruimte voor gereformeerde antropologie?

2 Geruisloze overgang geconsolideerd?

We krijgen **betrekkelijk** weinig gegevens over (destijds) **zendeling S.J.P. Goossens**, waarom hij zo **gekeerd** was tegen de adat en (later) tegen de **bruidsprijs**. Zeker omdat Goossens in 1946 door onze Synode in het gelijk werd gesteld, dient afwijzing van het standpunt van Goossens zorgvuldig uitgewerkten gedocumenteerd te worden. Boersema schrijft dat zijn aanbeveling om de **bruidsprijs** te handhaven, op een christelijke manier uiteraard, de **Gereformeerde Kaken** op Sumba (GGRI-NTT) niet zullen overvallen. Hij laat echter wel merken dat **hún keuze gebaseerd was op nalatigheid en gemakzucht** dan uit bijbelse overwegingen. **Wanneer** ze nu bevestigd worden in Run praktijk, worden ze dan ook bevestigd in **bijbelse grondslagen**? Bovendien, de Vrije Kerken die zich **beroemen op de lijn van Goossens** zullen zich wel degelijk overvallen voelen. Juist om de **eenheid** van de kerken daar te stimuleren dient de

passage van voor 1936 bredere uitwerking.

3 De rol van de (moderne) overheid

Een derde element is de rol van de overheid. Boersema is uiterst voorzichtig om een geïsoleerd kerkelijk gedrag in te voeren. Vandaar dat hij meerdere keren wijst op de rol van de overheid in veranderende tijden. Maar nergens lezen we de visie van de overheid op de bruidsprijzen. Heeft de overheid daar geen mening over, stimuleert ze de oude gebruiken, of heeft zij eigen regels, naast en mogelijk tegenover de adat? Juist als Boersema wijst op de toegenomen commercialisering van de bruidsprijs en het optreden van de overheid hiertegen, hoe denkt hij dan dat zijn aanbevelingen zullen vallen bij de overheid, die hij, terecht natuurlijk, zo belangrijk acht?

4 Op welke manier wordt de Schrift toegepast?

Doorslaggevend is uiteraard de manier van bijbelgebruik. Terecht wijst Boersema een zgn. 'Regelrecht' beroep op de Schrift af als het gaat om de huwelijksbetalingen in de bijbel. Het optreden van bijbelse personen is hooguit illustratie, terwijl de wetgeving in het O.T. tot Israël beperkt was en in het N.T. in elke land weer anders lag. Mijn moeite ligt meer bij de hantering van onderliggende bijbelse gegevens over het huwelijk.

Op zich is die juist W waardevol, maar het is onduidelijk hoe Boersema van de bijbelse gegevens in combinatie met zijn antropologische bevindingen uitkomt bij zijn negen aanbevelingen. Het gaat me niet om die aanbevelingen als zodanig af te wijzen, ik steun de meeste ook, maar hoe wordt duidelijk dat deze aanbeveling nu meer kracht heeft dan alleen (en dat is natuurlijk best veel) van de intuïtie van dr. Boersema? Wreekt zich hier niet de grondfout rondom de kwestie van contextualisatie en kerstening?

Volgens Boersema is contextualise-

ring de beweging van de context naar de kerk toe. Daarbij komt kerstening als beweging van de kerk naar de samenleving. Het zij Boersema vergunt zijn eigen woorden en temen te definiëren, maar hij begeeft zich dan wel op glad ijs. Want doorgaans wordt contextualisatie voor een groter doel gebruikt. Contextualisatie blijft niet staan bij de beweging van context naar kerk. Ze treft ook de bijbel en de bijbeluitleg zelf. De ogen waarmee je vanuit de context naar de bijbel toe gaat selecteren ook de teksten. Waarom koos Boersema de negen items vanuit de Sumbanese context om de bijbel daarop door te meten? En waarom was daar de (scheefgegroeide) praktijk van de huwelijksbevestiging er één van?

Natuurlijk, ze zijn alle negen belangrijk, maar hoe vaak vang je in de bijbel bot, als je zo zoekt? We weten niet echt of Israël endogaam of exogaam was, dat nemen we aan op basis van gegevens over het oude Midden-Oosten. We weten ook niet zeker dat de 'mohar' wel echt de bruid ten goede kwam. Ondanks de vele nauwkeurige waarnemingen moet Boersema ook blijven bij een 'waarschijnlijk'. En, wat weten we van het misbruik van de betalingen in bijbelse tijden? Was daar nog geen commercialisering en hoe traden de voorgangers daartegen op? Ik geloof zeer zeker dat de meisjes in Sumba trots zijn op de hoge prijzen, maar komt deze trots ook het huwelijk ten goede? Is dat de bijbelse vorm van eigenwaarde? Werken de betalingen inderdaad zo stabiliserend of zijn er intussen in de modernere maatschappij ook andere vormen van stabiliteit aanwezig, bijv. overheid of kerk?

a/ revisie antithese te kort door de bocht

Ik geloof dat Boersema terecht de vroegere antithetische oplossingen heroverweegt. Maar valt hij nu niet in de valkuil van een te grote aanpassing? Hij is, terecht, onder de

indruk van de vele, vele aspecten die bij een huwelijk komen kijken. Inderdaad, een totale maatschappijvisie komt uit de doeken. Maar is zijn verwijzing (in de kleine ktertjes) naar Aalders over het Verbondsboek dat geen nieuwe schepping maar herschepping is, geen revolutie maar reformatie, afdoende om een royale houding naar de Sumbanese cultuur te hebben?

b/ vandaag: geen oud-testamentische theocratie

Daar komt bij dat het beroep op de rechten van de vreemdeling in het O.T. niet gebruikt kan worden om vandaag de dag de 'kerstening' voor te schrijven. Het O.T. was een theocratie en die komt in de nieuwtestamentische tijd niet terug. Ik verbaas me dan ook over de zin 'In de tijd van het Nieuwe Testament moet de kerk niet bij voorbaat uit zijn op een eigen moraal, maar op de kerstening van de samenleving' (p. 176). Ik dacht juist dat de vele brieven opriepen tot een levensgedrag dat zich onderscheidde van de heidense omgeving, Ef. 4; Filp. 3; 1 Petr. 3-5, om maar enkele passages te noemen. Christenen moesten toen ook een balans zien te vinden om bepaalde gebruiken te handhaven en andere radicaal af te schaffen.

En natuurlijk zijn Gods wetten gezondmakend voor de hele samenleving, maar wie garandeert dat de samenleving die wetten overneemt en (innerlijk) aanvaardt? Ook de opmerking dat in een na-Constantijns tijdperk 'de kerk verplicht is een leefpatroon te ontwikkelen waarmee ze in de samenleving voor de dag kan komen en de samenleving kan helpen' is wel juist, maar laat de vraag liggen of de samenleving die dan ook oppakt en werkelijk gekerstend wordt. Is Boersema niet te optimistisch, ik zou bijna zeggen, te romantisch, in zijn inschatting van kerkelijke invloed in de maatschappij? Welke argumenten heeft hij om te veronderstellen dat in Sumba de kerstening daar-

gaat, **terwijl** hij in Nederland zo scherp de ontkerstening ziet?

c/kerstening als ideaal?

Ook zijn waardevolle opmerkingen over het Schriftberoep in de ethiek helpen ons maar weinig verder. Zeker als Boersema zelf eindigt met een waarschuwing tegen een theocratie, omdat geloof niet met geweld kan worden opgelegd, had hij toch zelf zijn 'kersteningsideaal' sterker moeten onderbouwen. Dat had ook zijn voorzichtigheid gerechtvaardigd. Zelf beweer ik dat de kerk inderdaad goed de context moet verstaan en, verder dan Boersema gaat, ook in niet-westerse culturen dieper moet doordringen in de leer van de Schrift vanuit de situatie daar. Het onderscheid tussen leer en ethiek noemt Boersema zelf niet waterdicht, ik geloof dat het ook niet bestaat.

Beide hebben om zo te zeggen 'boventijdelijke en universele' aspecten, beide hebben ook 'cultureel-bepaalde en locale' aspecten. Niet om een bepaald dogma van de kerk achter ons te laten, maar wel om de specifieke relevantieën existentiële antithese van het evangelie niet voor de voeten te lopen met vragen die daar niet (of nog niet) spelen. Op sommige tijden moet de kerk pal staan rondom de tweenaturenleer, op andere momenten valt de beslissing op het punt van de schepping, of de visie op de zin van het huwelijk, of op de erkenning van de onderworpenheid van de duivelen aan Christus. Daar kan de kerk dan, in haar belijdenis, een duidelijke lijn met haar omgeving moeten trekken, al zou ze de hele wereld over zich heen krijgen. Daar is ze dan kerk voor.

Nogmaals, ik ben het eens met het toelaten van de bruidsprijs, maar ik mis de evangelische kracht waarmee dat gebeurd. Ik besef tegelijk dat deze materie bepaald niet in een handomdraai wordt opgelost, maar dat had Boersema dan ook wel mogen aangeven. Zijn verwijzingen

naar Griffioen en Douma tegenover Kuitert zijn wel waardevol, maar schieten te kort om te komen tot concrete aanbevelingen. Beter gezegd, ik hoop dat Boersema de tijd en gelegenheid krijgt om die nader uit te werken.

d1 westerse Boersema in oostelijk Sumba

Tot slot vraag ik me af of Boersema toch niet te 'westers' is gebleven. Terecht poneert hij het grote belang van het christelijke huwelijk. Daar moet alles aan worden gedaan om dat goed van de grond te krijgen. De vraag is dan wel of een huwelijksformulier af een huwelijksbevestiging in westerse stijl het adequate middel is in een oosterse samenleving. Doet Boersema niet een stap te ver als hij met 'praktische' oplossingen wil komen in plaats van de terloops genoemde 'bijbelse handleiding' (p. 217)?

Is het bijvoorbeeld reëel om te zeggen dat hooguit vier paarden gevraagd mogen worden? En is het juist? Rijkere mensen mogen toch in Nederland ook een abundanter feest geven dan armere? In beide gevallen zullen alleen de buitensporige uitgaven door de kerk bekritiseerd mogen worden, niet de uitgaven zelf. Op andere zendingsvelden heeft bovendien zo'n prijsadvies bovendien alleen maar prijsverhogend gewerkt: de weg was vrij voor iedereen om meteen het hoogste bedrag te vragen, ook aan de armste gemeenteleden; de kerk had immers dat maximum goedgekeurd?!

Dieper gaat de vraag naar het instellen van een huwelijksbevestiging zelf. Waarom is dat nodig in Indonesië? Worden de huwelijken niet voldoende geëerd en beschermd door de overheid? Geeft de instelling van een bevestigingsceremonie niet de indruk dat de kerk zelf het huwelijk moet wettigen? Ja, meer nog; dat een kerkelijke huwelijksbevestiging in het religieus klimaat van de mystieke islam en de animistische stamreligies

gezien wordt als een 'sacrament' dat de zegen garandeert, onafhankelijk van geloof of ongeloof?

Werkt op zo'n manier onderhuids niet het tweede, maar juist het 'gewone' formulier, ondanks z'n goede inhoud, niet averechts op een christelijke huwelijksbeschouwing? Wie weet heeft van de roomse huwelijkspraktijk in een heidense omgeving, moet zich dubbel bezinnen voor hij een kerkelijk ceremonieel op dit gebied voorstelt. De echte christelijke kleur van huwelijk en huwelijksstaferelen zal pas tot stand komen als de kerk de diepe verworteling met de schepping en herschepping van het huwelijk in Christus heeft verstaan. Dan pas kan ze in volle innerlijke overtuiging boven de partijen uitwijzen naar Gods bedoelingen en onverschrokken een eigen koers bepalen.

5 Mes dat naar twee kanten snijdt Boersema heeft met zijn boek zeker de kerken op Sumba een enorme duw voortwaarts gegeven. We hopen dat ze die impuls goed oppakken en zelfstandig hier en daar de nodige wijzigingen zullen aanbrengen. En laten de Nederlandse kerken zich ook laten aansporen om in onze, steeds onchristelijker wordende cultuur het eigen karakter van het huwelijk te bewaren, beschermen en desnoods opnieuw in te voeren.

Zoals bij elk goed zendingswerk snijdt het mes van dit boek naar twee kanten. We prijzen onszelf als kerken met onze zendingsvelden en oecumenischerelaties gelukkig met dit werk van Dr. J.A. Boersema!

¹ Uitgegeven door Boekencentrum te Zoetermeer, 1997, in de serie MISSION, 272 pagg., ISBN 90 239 0358 7, verdedigd aan de Theologische Universiteit, Broederweg, Kampen op 17 sept. 1997.

Drs. C.J. Haak is universitair docent Zendingswetenschap, Godsdienstwetenschap en Evangelistiek aan de Theologische Universiteit te Kampen en docent aan het Institute of Reformed Theological Training te Zwolle.

MARTELAAR UIT NAVOLGING

T.D. Bouma

Doornik wordt in het algemeen aangemerkt als de bakermat van de Waalse Reformatie¹. Uit deze stad stamt een augustijner monnik, wellicht vijftien jaar ouder dan Luther, die zijn leven liet op de brandstapel: Johannes Castellanus. Zijn geschiedenis moet in het spoor van de hugenoten Beza en Crespin nog eens naverteld worden, omdat in het verleden de beschuldiging van lutherse ketterij al te gemakkelijk serieus genomen is.

Het bisdom Doornik was vóór 1521 een Franse enclave in de Zuidelijke Nederlanden. Maar kort nadat Karel V in Worms positie gekozen had tegenover Luther, viel hij het bisdom binnen, en na maandenlang beleg moest de stad zich overgeven voor het jaar ten einde was. Het gevolg van de inlijving bij Frans-Vlaanderen, met als cultureel centrum Rijsel, liet zich denken. Immers overal in de Nederlanden werden overheidsmaatregelen tegen lutheranen vereist als uitvoering van het edict van Worms. Ook in Doornik zou een abrupt einde komen aan de vrijheid van meningsuiting in woord en geschrift². Sommige geestelijken bleven clandestien verdergaan in huisgemeenten³, anderen zochten een betrekkelijke vrijheid in Noord-Frankrijk. Onder de laatsten waren Johannes Castellanus, doctor in de theologie, Johannes Vedastus, franciscaner monnik afkomstig uit Rijsel, Symon Robertus, pastoor van een stadsparochie, en Marie d'Ennetières, moeder-overste van de augustinessen te Doornik. Behalve eerstgenoemde hebben ze uiteindelijk allen asiel gevonden in de stad Straatsburg. Kronieken van een wenher⁴ trekken het spoor van Castellanus. Al predikend is hij het graafschap Cham-

pagne doorgetrokken om eind 1523 het hertogdom Lotharingen te bereiken: de burgers van het stadje Vic aan de Seille heeft hij het adventsevangelië verkondigd. Twee maanden later is Castellanus te vinden in de stad Metz, waar hij een gastvrij onderkomen kreeg in het convent van de augustijnen. Weldra stond hij in de stad bekend als een aangename en eerbiedwaardige verschijning, maar bovenal als een getalenteerd spreker. Hij trok massaal de aandacht, doordat hij de armen het evangelie bracht: hij was geweldig opbeurend voor de gewone man, en heeft hem sterk aangesproken. Maar tegelijk wees hij de geestelijken voortdurend op hun verkeerde levenswandel, waardoor het arme volk misleid werd. Zo populair hij bij het volk was, zo verafschuwd werd hij door velen van de clerus; toch heeft Castellanus zich nimmer teruggetrokken, gemakshalve of uit veiligheidsoverwegingen.

De gevolgen lieten niet lang op zich wachten: na ongeveer twee maanden moest hij zich verantwoorden voor de bisschoppelijke rechtbank. De pauselijke inquisiteur voor het bisdom heeft door intimidatie getracht het zwijgen op te leggen aan de boetprediker. Maar het pakte wel heel anders uit: de augustijner monnik weerlegde ronduit alle tegenwerpingen en beantwoordde met grote vrijmoedigheid alle vragen. Bij gebrek aan een goede veroordelingsgrond heeft men Castellanus toen maar weer laten lopen.

Onverminderd heeft hij vervolgens in zijn preken benadrukt, dat hij uit was op de stichting van geestelijken en leken door het spoor der waarheid te wijzen⁶. Nimmer zou hij uit vrees voor mensen de waarheid willen verzwijgen, ook al zou hij

dat met de dood moeten bekopen. Met Pinksteren 1524 zou naar oud gebruik midden op straat gepreekt worden, en een grote menigte was opgekomen om Castellanus te horen. Toen echter een dominicaan dit trachtte te verhinderen door vanaf de verhoging een rede af te steken, werd deze zodanig bedreigd door een joelende massa, dat de magistraat de hele plechtigheid afblies. Beducht voor opschudding onder het volk heeft de inquisiteur in overleg met de gouverneur een list bedacht om Castellanus in handen te krijgen. Boeren zouden hem vragend om op het platteland te komen preken. Hier werd hij dan ook ingerekend en geruime tijd vastgehouden op het bisschoppelijke landgoed te Vic.

De preken van Castellanus moeten wel een sterke actualisering van de nieuwtestamentische boodschap zijn geweest, want het woordgebruik is herkenbaar in de teksten van Jezus' overlevering (Mar. 14) en die van de apostelen (Hand. 4 en 5). Een toegewijd luisteraar meldt dan ook, dat 'onze evangelist in handen gevallen is van schriftgeleerden en vijanden der waarheid'. Naar Joh. 18:3 schrijft hij dan: 'Hij is gevangengenomen als eens Jezus Christus met behulp van lantaarns, fakkels en wapenen, en daarbij in het openbaar geleid van Herodus naar Pilatus ... Geheel in tegenstelling tot die onechte schriftgeleerden is hij vastberaden in het geloof van Jezus Christus en vastbesloten om de waarheid te verdedigen tot aan de dood'. De kerkleiders typeert hij als schriftgeleerden en farizeeën, die niets tegen hem vinden (Mat. 26:59). Ik ben als een schaap onder de wolven. Niettemin vind ik bemoediging, want het komt mij

voor dat de vrouw in grote benauwdheid en barensweeën is' (Opb.12).

De prediking van 'ome evangelist' werd in de stad overgenomen door Johannes Vedastus, die bekend stond als 'de goede discipel'. Maar die werd al na een maand in het holst van de nacht te Metz opgepakt, waarop de gewone man de inquisiteur uitmaakte voor Annas en Kajafas!

Maandenlang heeft men Castellanus bewerkt om zijn leer te herroepen en te erkennen, dat hij een volgeling van Luther was: alles tevergeefs. Na lang wikken en wegen, en na het horen van vele getuigen, werd hij uit zijn geestelijk ambt ontzet en vervolgens door de wereldlijke overheid veroordeeld tot de vuurdood buiten de muren van Vic op 12 januari 1525.

In een linnen gewaad en barrevoets ging hij gewillig naar de brandstapel en zei, dat onze Zaligmaker zwaarder geleden had voor ons. Daar aangekomen riep hij: 'God zij mij tot een helper' (Ps. 54:6). Ook heeft hij hardop gebeden en kleinden van David opgezegd. In de gelegenheid tot een verantwoording voor het volk heeft Castellanus bezworen, dat hij nimmer Luther had opgezocht en hij zou ook niet gaan sterven voor hem of voor zijn leer! Niets had hij van de kansel verkondigd, dat Augustinus en Ambrosius niet al eerder hadden gepredikt. Als hij al de leugen gepredikt zou hebben, dan hebben deze kerkvaders het ook gedaan! Als zijn laatste woorden zijn opgetekend: 'De naam van Jezus zij mij ter hulpe' (Hebr. 13:6).

Toen de executie bericht werd in Metz, kwam de burgerij in opstand en belaagde de woningen van de inquisiteuren en de gouverneur. Vervolgens werd de gevangenis opengebroken en Vedastus vrijgeleide gegeven tot buiten de stad! Hoezeer de hele geschiedenis de bisschop van Metz, Jan van Lotharingen, zwaar op de maag gelegen moet hebben, mag blijken uit de verantwoording die hij twee maand

later aflegde voor paus Clemens VII. Aanvankelijk had de clerus in Metz onderschat, dat de nieuwe leer veel mensen heeft aangesproken. Maar nadat de zaak veel aandacht gekregen had, was de kwestie afgehandeld. Na zijn aanhouding te Vic had men de man op vriendelijke en christelijke wijze getracht af te brengen van zijn goddeloosheid. Maar de meest goddeloze stellingen werden staande gehouden met hardnekkigheid, in volharding en halsstarrigheid. Van argeloosheid kon er dus geen sprake zijn, zoals bleek uit zijn ultieme verklaring voor het volk:

Toch was de geruststelling voor de paus geheel onterecht! Nog hetzelfde jaar moet er in Metz een evangelische gemeente geweest zijn van meer dan 500 zielen. Volgens verklaringen afgelegd voor het gerecht, zouden godsdienstige bijeenkomsten belegd worden met de lutheranen. 'Onder elkaar noemen zij zich evangelischen, daar zij aanhouden en lezen de evangelieboeken, waarbij zij een tekstverklaring geven geheel naar hun goeddunken en verkiezing, onder min-

achting van alle andere onderricht en verordening van onze heilige moeder de Kerk'.

Nadat het verhaal in grote lijnen is weergegeven, hebben we nog een analyse en identificatie toegevoegd van de nieuwe leer, gebracht door 'de augustijn uit het gewest Vlaanderen'.

¹ Bredere aandacht voor het eerste begin van deze reformatie is te vinden in: T.D. Bauma, *Gerijpt voor reformatie. Her evangelisme van Faber Stapulensis en zijn uitstraling tot in de Nederlanden* (Kampen, 1996), 80vv.

² Jacob van Wesembeke (Antwerpen, 1566) typeert de maatregelen van 1521: 'De zo oude vrijheid van informatie werd danig gefrustreerd'.

³ Met gebruikmaking van een NT in het Frans (een vertaling van de Latijnse tekst van Erasmus), dat de lokale boekhandelaar Jehan Brocquart in 1523 in omloop bracht!

⁴ Deze berusten in de aanhalingen vooral op aantekeningen van het kapittel te Metz.

⁵ In deze tijd behoorde het Franstalige Lotharingen tot het Duitse rijk, en had zijn afvaardiging op de rijksdag van Worms (1521).

⁶ Zelfs in het verslag is het paulinische karakter onmiskenbaar.

T.D. Bouma S van opleiding chemicus, maar heeft zich door zelfstudie op de geschiedenis van de vroege Reformatie.

Dr. C. Trimp

KERK IN AANBOUW

Haar presentie en pretentie

De groei van het Samen-op-Wegprooces.
De toenemende invloed van de
Evangelische Beweging. Hoe houden wij
hieronder ons kerkelijk normbesef op peil?

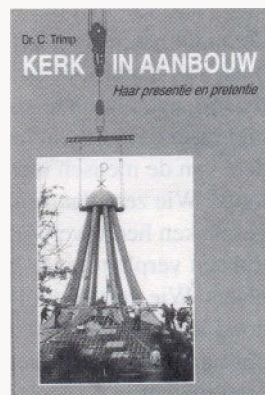
288 pag., gebonden, f 30.00

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25 - 4460 AA Goes - tel. 0113-215591

Hedendaagse ketters

Hoe kijkt een ongelovige humanist naar het jongste boek van prof. dr. H. Kuitert? Niet zo positief, als we lezen wat dr Paul Cliteur schreef in *Trouw* van 22 september. Ketter zijn was vroeger geen pretje, zegt hij. Socrates werd veroordeeld tot de gifbeker. Giordano Bruno werd levend verbrand. Vandaag is dat anders:

Hoe opvallend is het dan dat in tegenstelling tot de oude ketters hedendaagse ketters alleen maar voordeel lijken te trekken van hun dissidente opinies. Wie als buitenstaander een boek schrijft over Jezus, of een of ander godsdienstig leerstuk, moet concurreren met talloze andere schrijvers over dat onderwerp. De media hebben doorgaans maar weinig belangstelling voor dit soort theorieën. Behalve wanneer men zo'n boek schrijft vanuit de positie van dissidente insider. Dat is bijvoorbeeld het geval met Ter Linden, Den Heyer, Kuitert en vroeger met Schillebeeckx en Küng. Echt belangstelling voor wat deze theologen beweren, heeft de grote ongelovige of randgelovige massa nauwelijks. Maar wat een elektrificerende werking op het grote publiek heeft, is dat zij hun uitspraken doen vanuit een positie die formeel onder het leergezag staat.

Hoe vaak viel niet het woord **moedig** in de reacties op het jongste boek van Kuitert. Maar wat is er moedig aan om uit te spreken dat je niet meer gelooft wat het overgrote deel van de mensen niet meer gelooft? Wie zegt dat de slang niet gesproken heeft, **verwoordt** in deze tijd een verpletterende gemeenplaats. Wie vertelt dat iemand die dood is **gegaan** niet uit zijn graf kan opstaan, presenteert niet een verrassend inzicht in de aard van de natuurkundige werkelijkheid. Maar wie zich eerst aansluit bij een inmiddels piepklein **genootschap** van mensen waarin men gelooft dat althans een persoon over water kan lopen om dan vervolgens te zeggen dat men dat bij nadere overweging

toch niet gelooft, oogst applaus. Ja, **zelfs** een staande ovatie van mensen die met de inhoud van godsdienstige controverses niets van doen (meer) hebben.

Wat je als **theoloog** dus moet doen om verzekerd te zijn van grote aandacht voor je werk is, zo lijkt het:

1. je aansluiten bij een **kerkgenootschap** en **namens** dat kerkgenootschap een officiële functie vervullen (hoogleraar, geestelijk werker);
2. vervolgens omstandig betogen dat je het niet eens bent met waar die kerk voor staat. En dan **natuurlijk** wel proberen op die positie te blijven zitten. Dat is het gedrag van de **moderne ketter**. Hij maakt om begrijpelijke redenen geen gebruik van zijn recht om uit te treden. Laten we zijn positie **niet** verwarren met die van de oude ketters. De enige mogelijkheid voor Giordano Bruno om uit te treden **was** afscheid te **nemen** van **dit** bestaan. Dat is nog wel even wat anders.

Hoe verder met het GPV?

In *Nader Bekeken* van september schreef ds J. W. van der Jagt een breedvoerige kroniek over de ontwikkelingen binnen het Gereformeerd Politiek Verbond onder de titel Het GPV *tussen ja en nee*. We nemen daaruit een aantal passages over:

Omslag

Bet wordt spannend voor de gereformeerde politiek. Zegt het GPV 'ja' tegen een fusie met de RPF of 'nee'? Op die vraag zal het verbond zich de komende tijd bezinnen. Alle bondgenoten zijn door voorzitter S.J.C. Cnossen opgeroepen daarin mee te doen. Deze oproep ondersteunen we graag. De zaak is belangrijk genoeg. Ze is ingrijpend ook. De vragen **het** antwoord van de partijleiding erop markeren **een radicale omslag** in de gereformeerde politiek.

Zelf hebben we al gesignaleerd dat de GPV-leiding heeft overgeschakeld naar de politieke opvattingen van de **RPF**. (NADER BEKEKEN, jrg. 5 nr. 3, maart 1998) **Deze taxa-**

G.J. van Middelkoop

M meegelezen

tie wordt door het rapport 'Politieke samenwerking GPV EN RPF' (Bijlage bij Ons Burgerschap juni/juli 1998) **bevestigd**. Sterker nog, wie het rapport **vergelijkt** met de discussienota 'Reformatorische Partijvisie' van de **RPF** merkt dat het geheel en al deze visie weergeeft. Er valt over dit rapport **meer** te zeggen dan in deze kroniek mogelijk is. Een aantal zaken willen we nader bezien.

(...)

De **verbondsraad** heeft op 13 juni jl. met vreugde 'ja' gezegd tegen de proeve van een **nieuwe grondslagformule**, zij **het met** voorbehoud op een bepaald punt. Daarmee is een koers gekozen die uitloopt op de **opheffing van de partij**. Dit valt niet alleen te **voorzien** om de inhoud van het rapport, maar **ook** omdat **terzake** van het gemaakte voorbehoud de principiële beslissing al **gevallen** is **toen** de **band** tussen partij en kerk werd doorgeknipt. Dan komt naar de aard van het ogenblik de vrijheid waarin we het verbond zijn aangegaan onze aandacht vragen. Deze vrijheid is door Gods Woord bepaald en wordt in de belijdenis van dat Woord beleefd. Daar ligt ook de **grens**. In deze vrijheid spreken we elkaar aan. In deze vrijheid willen we blijven, ook als de politieke sympathie van de partijleiding meer bij anderen dan bij de eigen bondgenoten zal blijken te liggen.

Binnen drie jaar

In de jaren 1994 en 1995 heeft het GPV zich bezonnen op de betekenis van de belijdenis in de politieke praktijk. Dat resulteerde in het rapport 'Krachtige **Belijning**'. Aan het

slot van dit rapport zegt de commissie "Bij de voorbereiding van de bezinning en tijdens het verloop ervan is gebleken dat er *weerstanden* waren tegen het onderwerp. Oorzaak hiervan is *een breed levende achterdocht* over de bedoeling van deze discussie. Te vaak werd de opmerking gehoord dat dit traject bedoeld was om het pad naar samenwerking met de RPF te effenen."

Men voegt er deze aanbeveling bij: "Voor de centrale bestuursorganen van het GPV moet dit een signaal zijn om een weg uit te stippelen om tot herstel van vertrouwen te komen." (Krachtige Belijning, par.5.2)

Wat hebben de bestuursorganen met deze aanbeveling gedaan? Wat deed men tegenover de achterdocht die volgens het rapport breed leefde? Binnen drie jaar heeft men een rapport geproduceerd dat voor volledige fusie met de RPF pleit! En nota bene! - de hoofdstrekking van 'Krachtige Belijning' (de inhoudelijkheid van de belijdenis voor de politiek) is nu het argument voor deze fusie. Het 'nee' van brede achterdocht wordt door het 'ja' van het bestuur van tafel geveegd.

(...)

Historiserend

(...)

Het rapport constateert dat de partijen over dezelfde belijdenisgeschriften spreken en erkennen dat deze "aan de Heilige Schrift ondergeschikt zijn." De "inhoudelijke betekenis" ervan "is niet sterk verschillend." Het GPV geeft "op soortgelijke wijze" als de RPF "inhoudelijke betekenis" aan de confessie." Beide vinden haar 'politiek relevant'. Formeel en inhoudelijk zijn "de verschillen niet erg groot." Het verschil "zit niet in het feitelijk beroep op de belijdenis." De partijen zijn "in het gebruik van de confessie naar elkaar toegegroeid." Zo worden onze gedachten meegevoerd. Onvermijdelijk groeit de vraag: 'waarom geen fusie?' En als

de grondslag van de nieuwe partij zegt "zij fundeert haar politieke overtuiging op de Bijbel, ...die door de Drie Formulieren van Eenheid wordt nasproken" is men nagenoeg overtuigd.

Onderweg naar deze conclusie worden de verschillen gepasseerd. De partijen beroepen zich "op verschillende wijze" op de belijdenis. Haar ondergeschiktheid aan de Schrift wordt "binnen de RPF anders beleefd" en men && daar = &W-voeging die ontleend is aan de reformatorische wijsbegeerte. Voor het GPV is de belijdenis "belangrijker", en krijgt "nadrukkelijker accent". In de praktijk wordt de belijdenis wel verschillend gehanteerd." Bij het GPV heeft ze een "meer centrale plaats" en voor de RPF een "ondersteunende functie." GPV-ers beroepen zich er "meer vanzelfsprekend" op. Deze beschrijving brengt een taxatie mee. Het gaat om meer of minder belangrijk. Men taxeert het verschil als (slechts) gradueel en niet principieel. Soms verklaart de commissie de verschillen expliciet. De wijsgerige toevoeging in de grondslag van de RPF "is vanuit de ontstaansgeschiedenis van de RPF verklaarbaar." Over de plaats van de confessie beweert men dat deze "vanuit de geschiedenis van het GPV is te begrijpen"; de huiden daarvoor is eveneens "vanuit de geschiedenis van de RPF" te begrijpen. Het rapport geeft van het gradueel verschil tussen GPV en RPF een historiserende verklaring. Nergens wordt gevraagd wat van deze verschillen de principiële oorzaak is. Een normatieve taxatie ontbreekt geheel. Men registreert dat de belijdenis feitelijk ongeveer gelijk wordt gehanteerd en concludeert op grond daarvan dat fusie mogelijk en nodig is. Maar fungeert de Belijdenis voor beide ook als norm? Is men in de nieuwe partij aan die norm gebonden?

Overeenstemming

Deze vraag is belangrijk omdat het rapport over een wezenlijk verschil

tussen GPV en RPF zwijgt. We kennen dat voor beide de belijdenis aan Gods Woord ondergeschikt is, maar niet dat de belijdenis geheel met Gods Woord overeenstemt. Daarin ligt voor gereformeerd besef het bindend gezag van de belijdenis. De Schrift oefent haar gezag uit, ook door de belijdenis die met haar overeenstemt. Dat is essentieel voor het GPV en maakt het beroep op de belijdenis volkomen natuurlijk en centraal.

(...)

Dat verschil ligt niet, zoals het rapport ons laat geloven, in de relatie tussen kerk en partij. Het is niet dat het GPV een kerkelijke belijdenis politiek hanteert of een kerkelijke binding overdraagt op politiek terrein. Dat zijn mistaxaties die men van de RPF (Reformatorische Partijvisie / 26-28) overneemt. Achter deze verschillen ligt dat GPV-ers de gehele confessie als bindend aanvaarden en zich daardoor inhoudelijk en formeel onderwerpen aan het gezag van de gehele Schrift. A.J. Verbrugh zegt "Dat de GPV-ers zich wilden laten leiden door de Heilige Schrift en door de hoofdzaken van de leer daarvan, zoals de gereformeerden bij hun openbare belijdenis in de kerk hadden verklaard, was & grondslag van hun bestaan (curs. vdj) en daarmee moest voor hen de grondslag van het GPV in overeenstemming zijn." (Universeelen Antirevolutionair Y17)

(...)

Relevant

Beide partijen vinden de belijdenis politiek relevant, zegt het rapport. Volgens het rapport 'Krachtige Belijning' (par.3) denkt het GPV dan aan de gehele belijdenis, ook als het verband met politieke zaken niet altijd direct duidelijk is. De RPF zegt "in de tweede plaats is ook de inhoud van de belijdenis van belang. Bepaalde delen (curs. vdj.) eruit kunnen opgenomen wor-

den in de 'gemeenschappelijke overtuiging' van een reformato-
rische politieke partij." A h voor-
beeld fungeren de belijdenis over
de overheid, de gehoorzaamheid
aan haar en artikel 36 van de ge-
loofsbelijdenis. Maar, zo gaat het
verder, "Niet alle onderdelen van
de belijdenis lenen zich voor poli-
tiek gebruik. Er zijn ook onderde-
len waarover verschillend wordt
gedacht door christenen. Mag dat in
de politiek verdeeldheid brengen?"
(Reformato-*rische Partijvisie* /28).
Dat wordt als confessionalisme af-
gewezen. De RPF maakt dus aan de
hand van twee criteria een selectie
uit de belijdenis: 'wat is politiek re-
levant?' en 'waarin zijn christenen
het met elkaar eens?'

Nu wordt duidelijk waar het rapport
een fusie eigenlijk op baseert. Het
GPV zegt: de gehele belijdenis is
politiek relevant. De RPF: bepaalde
delen van de belijdenis zijn politiek
relevant. Het GPV vraagt naar de
inhoudelijke betekenis van de hele
belijdenis voor de politiek; de RPF
zegt: van betekenis is de politieke
inhoud van de belijdenis. Op de
klank af lijkt het op elkaar. Maar de
klank 'politiek relevant' en de na-
druk op 'inhoudelijke betekenis'
vormen de camouflagedeken over
een fundamenteel verschil. Wie on-
der dat dek kijkt ziet dat de fusie
geen basis in de grondslag heeft.

(...)

Ja of nee

Van een fusie op deze grondslag
verwacht het rapport vernieuwing
voor de gereformeerde politiek (p.
9). Hoe is het mogelijk! Het GPV
zei na de oorlog met overtuiging
'nee' tegen de z.g.n. kuyperiaans
beginselen voor de politiek, aldus
Verbrugh (Universeel Antirevo-
lutionair I/17v.) Men zei door het
geloof 'ja' tegen de Schrift en de
confessie als "de enige grondslag
en regel van het Verbond, ook voor
het staatkundig leven." (A.w./18)
Vernieuwing? We zijn gewoon te-
rug bij 'af'! Een aantal 'beginselen'

zet de toon van de gereformeerde
politiek.

Het wordt spannend voor de gere-
formeerde politiek. In deze fusie
hangen Schrift en belijdenis tussen
het 'ja' van het GPV en het 'nee'
van de R.P.F. Zegt het GPV 'ja' te-
gen deze fusie. Dan is dat 'nee' te-
gen de betekenis van de gehele
Schrift en belijdenis daarvan voor
het gehele leven, ook voor de poli-
tiek. Dit ja-woord is een 'nee' tegen
zichzelf. Een definitief afscheid van
de eigen geschiedenis.

Het zal een goede zaak zijn als in
Ons Burgerschap serieus wordt inge-
gaan op wat ds. Van der Jagt hier
naar voren brengt, zodat de discussie
die wordt gezocht ook werkelijk een
discussie zal zijn en in die weg aan
echte consensus en samenbinding
wordt gewerkt. Willen wij blijven
gaan voor gereformeerde, confessio-
nele politiek of kiezen we voor een
andere opzet?

Samensprekingen tussen 1892 en 1944

De Christelijke Gereformeerde me-
vrouw M. Renkema-Hoffman schreef
een kerkgeschiedenis-scriptie over de
contacten tussen de Christelijke Gere-
formeerde Kerken en de kerken ont-
staan uit de Vereniging vanaf 1892. In
De Wekker van 9 oktober gaf ze daar-
uit eerst een gedeelte wem dat over de
Periode 1892-1944 ging:

1892-1944

Op een gemeenschappelijke syno-
devergadering kwam op 17 juni
1892 te Amsterdam de Vereniging
tot stand van de kerken afkomstig
uit de Afscheiding en die uit de Do-
leantie: het ontstaan van de Gere-
formeerde Kerken in Nederland
(GKN). Drie afgescheiden gemeen-
ten, Noordeloos, Teuge en Zierik-
zes, wilden niet mee gaan met de
Vereniging, maar blijven wat ze tot
1892 waren. Zij beschouwden zich
als de wettige voortzetting van de
aloude Gereformeerde Kerk in Ne-
derland, onder de naam van de
Christelijke Gereformeerde Kerk in
Nederland (CGK). Hoewel zowel

de nieuw ontstane Gereformeerde
Kerken als de voortgezette Christe-
lijke Gereformeerde Kerk op de-
zelfde grond van Schrift en belijde-
nis wilden staan, was de verhou-
ding tussen beide kerken de eerste
jaren slecht. De christelijke gere-
formeerden voelden zich verlaten
door velen die vroeger als voorgan-
gers golden en waren ervan over-
tuigd dat de schuld voor de scheid-
ding niet bij hen zelf lag: „wij zijn
verlaten van onze broederen en de
gemeenten zijn het van hunne ker-
kerden en leraren. Zij hebben met
ons gebroken om met anderen kerk-
gemeenschappen aan te knopen,
en omdat wij hen niet kunnen vol-
gen, onder geen hiërarchistisch be-
sluit ons kunnen buigen, worden
wij gesmaad en gelasterd". In deze
sfeer werden verschillende brochu-
res geschreven waarin de gemaakte
keus om christelijk gereformeerd te
blijven verdedigd, en de Vereni-
ging fel bestreden werd. De syno-
deuitspraken in de GKN van 1905
over verbond en doop zorgden
voor nog meer verwijdering tussen
beide kerken. Ze bevestigden de
christelijke gereformeerden in hun
overtuiging dat er in de GKN ruim-
te was voor opvattingen die niet
vielen binnen de gereformeerde be-
lijdenis en het zorgde voor een nog
sterker besef dat de weg die men in
1892 gegaan was de enig juiste
was. De eerste poging tot een toe-
nadering tussen beide kerken werd
in 1908 gedaan door de GKN. In
een brief aan de CGK lieten zij we-
ten te begeren „alle kerken van
Gereformeerde belijdenis in één
kerkelijk verband zullen saamleven
en dat tusschen haar al kerkelijke
gedeeldheid ophoude". In haar
antwoord stemde de synode van de
CGK van 1910 wel toe dat kerken
met dezelfde belijdenis, liturgie en
kerkorde behoorden samen te le-
ven, maar zij vond dat er met de
GKN geen eenheid in belijdenis
was en sprak uit dat alle gerefor-
meerden zich naar de eis van Gods
Woord in de Drie Formulieren van
Enigheid dienden te voegen bij de
CGK.

Ondanks dit antwoord lieten in 1933 de GKN in een telegram van af hun synode opnieuw weten dat het hun oprechte begeerte was dat de belijders der gereformeerde religie samen zouden wonen in **en** kerkverband en dat zij alles zouden doen wat in hun vermogen lag om deze eenheid te bevorderen. In 1934 lag er dan ook een brief op de synodetafel van de CGK met de vraag of zij wilde samenspreken „over wat ons verdeelt en over de wijze waarop de door God gewilde kerkelijke eenheid zou kunnen verkregen worden". Het antwoord van de CGK bestond echter uit een handhaving van de uitspraak van 1910.

Op de volgen& CGK-synode, in 1937, lag er weer een brief van de GKN waarin zij om een samenspreking vroegen: „maar nu wij u de broederhand toesteken, alleen nog maar met de vraag dat wij toch eens samenspreken mogen en gij ons dat, zelfs dat zou weigeren, als & wij bij u geen gehoor verdienen en wij u geen woord zelfs waard

zijn, en gij botweg die uitgestoken hand zoudt wegslaan, wij vrezen Broeders, dat gij dat niet zult kunnen verantwoorden tegenover Christus, Die alle gedeeldheid van zijn Lichaam haat". Het antwoord van de CGK op deze indringende woorden luidde echter: „voor ons nu staat het onoverkomelijke van onze bezwaren zoo vast, dat wij in een samenspreking als door u gevraagd geen bed kunnen zien, **m**-dat de daarvoor zo noodzakelijke basis ontbreekt". Wel wilde men een schriftelijke correspondentie, met name over de leerverschillen rond doop en verbond. In 1941 werd een laatste poging gedaan door de GKN. Zij zagen niets in een schriftelijke correspondentie en drongen nogmaals aan op samenspreken: „W4 zijn er van overtuigd dat onzerzijds de ernstige begeerte daarnaar voldoende is getoond. Het staat nu ten volle voor uw verantwoordelijkheid, wanneer door uw weigering zelfs de eerste poging om de door God gewilde kerkelijke eenheid te zoeken niet ondernomen kan worden". Het christelijke **m**-

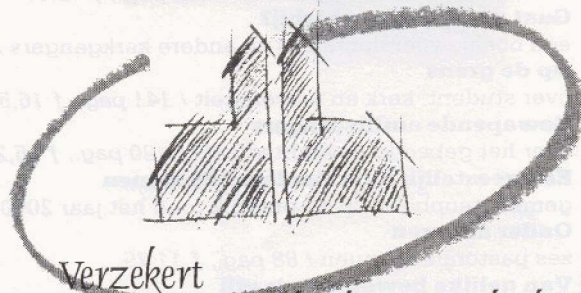
formeerde commissie-voorstel om dan toch maar samen te spreken werd echter door de synode verworpen, zodat het weer niet tot een gesprek kwam.

Voorlichtingsdag 1998

De jaarlijkse voorlichtingsdag van de Theologische Universiteit te Kampen wordt D.V. gehouden op zaterdag 24 oktober a.s. in het gebouw van de universiteit, Broederweg 15 te Kampen. De voorlichtingsdag is bedoeld voor aspirant-studenten en belangstellenden, bv. ouders van jongelui die overwegen in Kampen te gaan studeren. In verband met de voorbereiding wordt ieder die van plan is deze dag bij te wonen, verzocht zich schriftelijk of telefonisch aan te melden met opgave van het aantal personen waarmee men denkt te komen. Postadres: Theologische Universiteit, Postbus 5026, 8260 GA Kampen. Telefoon: 038-3312878 (tussen 11.00 en 12.30 uur).

In verband met de herfstvakantie leren de kinderen deze week geen lied van de week. Vandaar dat in dit nummer het lied niet is opgenomen.

donatus

Verzekert
van Avondmaalstel tot Zadeldak
alles onder uw kerkelijk dak!

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruuststellend gevoel.
Al sinds 1852 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.
Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte af maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollantlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

GELOOFWAARDIG VERZEKERD

